

Jacek Marek Nogowski

Działalność charytatywna wyzwaniem dla parafii

Civitas et Lex nr 2 (6), 83-93

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

VARIA

Ks. JACEK MAREK NOGOWSKI

DZIAŁALNOŚĆ CHARYTATYWNA WYZWANIEM DLA PARAFII

1. Wprowadzenie

Kościół katolicki rozwija się w oparciu o podstawowe zasady, które wynikają z jego istoty. Kościół ma charakter powszechny i tworzą Go ludzie, których powołuje Jezus. Dzięki temu jest On obecny w świecie w swych uczniach, którzy – wierni podwójnemu przykazaniu miłości – oddają cześć Bogu w Duchu i prawdzie (por. J 4,24) oraz życiem dają świadectwo braterskiej miłości. To właśnie miłość wyróżnia ich jako naśladowców Chrystusa (por. Mt 25,31–46; J 13,35; 15,1–17). Miłość jest fundamentem i węzłem doskonałości chrześcijańskiej, a Bóg rozlewa ją w sercach przez Ducha Świętego (por. Rz 5,5). Taka miłość wobec Boga i człowieka jest znamieniem prawdziwego ucznia Chrystusowego i staje się najbezpieczniejszą, prostą i jedyną drogą do świętości Kościoła¹.

Doświadczając Bożej Miłości, chrześcijanin zobowiązany jest do okazywania miłosierdzia bliźnim. Łatwiej odwzajemnić dobroć okazywaną przez osoby lubiane, miłowane, a trudniej okazać miłość wobec nieznanym ludzi, zwłaszcza tych proszących, zebrzących, których intencje nie są znane: czy jest to ich rzeczywista potrzeba, czy też przysłowiowe naciąganie. Wiele osób dla „świętego spokoju” daje coś na odczepnego, ale czy to jest miłość i dobry uczynek? Zastanawiamy się, czy pomagać takim osobom, skoro są od tego opieka społeczna, organizacje, stowarzyszenia, fundacje, czy sama Caritas? Każdy człowiek jest wezwany do okazywania szacunku bliźniemu, którego spotka na swojej drodze, szczególnie potrzebującemu. Działalność charytatywna jest więc wyzwaniem nie tylko dla pojedynczego człowieka, ale dla całej wspólnoty Kościoła (w tym parafii, stowarzyszeń, wspólnot). Mimo powracającego pytania, czy pomagać, warto zastanowić się, jak nieść pomoc, by była najskuteczniejsza, przywracająca godność człowiekowi?

Ks. JACEK MAREK NOGOWSKI, absolwent Wyższego Seminarium Duchownego w Ełku, Instytutu Zaawansowanego Zarządzania Wyższej Szkoły Biznesu National Louis University w Nowym Sączu oraz Wydziału Zarządzania i Marketingu w zakresie Zarządzania i Organizacji Pomocy Społecznej Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania w Białymstoku; e-mail: j.m.nogowski@diecezja.elk.pl

¹ Por. E. Robek, *Wyzwania pastoralne apostołstwa świeckich w Kościele w Polsce*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 1(2005), s. 98–99.

Parafia stanowi podstawową strukturę Kościoła, która nie pochodzi z ustanowienia Bożego, lecz jest wytworem Kościoła. Powstała w określonych warunkach historycznych i na przestrzeni wieków jej struktura organizacyjna ulegała daleko idącym, aczkolwiek ewolucyjnym przemianom. Niezmienny pozostał jedynie teologiczny i pastoralny cel parafii².

Niniejszy artykuł podejmuje próbę ukazania działalności charytatywnej, która jest w dzisiejszym świecie wielkim wyzwaniem dla człowieka, a szczególnie dla parafii. W celu zrozumienia, jak ważna jest posługa charytatywna, należy sięgnąć do bogatej tradycji charytatywnej Kościoła katolickiego oraz Magisterium Kościoła.

2. Pojęcie miłosierdzia

Słowo „miłosierdzie” pochodzi z łacińskiego *miseri cordia: miseri cor dare* – znaczy tyle, co ‘biednemu serce dać’. Miłosierdzie chrześcijańskie jest formą miłości bliźniego wyrażającą się we współczuciu, solidarności i gotowości pomagania ludziom znajdującym się z własnej lub cudzej winy albo też z racji uwarunkowań losowych w potrzebie, której nie są w stanie sami zaspokoić. W praktyce miłosierdzie chrześcijańskie polega na udzielaniu pomocy w zaspokajaniu podstawowych potrzeb egzystencjalnych i rozwojowych człowieka. Jako cnota społeczna i zasada życia społecznego stanowi ona istotne dopełnienie sprawiedliwości. Źródło swoje odnajduje w miłosierdziu Boga. Miłosierdzie chrześcijańskie starano się zdefiniować już w czasach patrystycznych. Święty Augustyn definiuje to pojęcie jako „przykre odczucie nędzy bliźniego, przez co jesteśmy skłonni, by mu pomóc, o ile to możliwe” (*De civitate Dei*). Święty Tomasz z Akwinu nazywa miłosierdzie chrześcijańskie cnotą przyporządkowaną miłości bliźniego, która polega na świadczeniu dobroci potrzebującym przez współczucie i życzliwość okazywaną w rozmaitej formie. W refleksji o miłosierdziu chrześcijańskim w teologii posoborowej według encykliki Jana Pawła II *Dives in misericordia*³ miłosierdzie chrześcijańskie w swoim właściwym i pełnym kształcie objawia się jako dowartościowanie, wydobywanie dobra spod wszelkich nawarstwień zła, które jest w świecie i w człowieku. W takim rozumieniu dobrem jest sam człowiek i jego godność, a miłosierdzie chrześcijańskie polega na umiłowaniu człowieka, które owocuje wysiłkiem na rzecz naprawy negatywnych uwarunkowań ludzkiej egzystencji⁴.

Miłosierdzie chrześcijańskie potrzebuje świadectwa i czynu oraz przekraczania siebie i swoich egoistycznych interesów, aby spotkać się z bliźnim w miłości. Miłość miłosierna bierze początek z komunii wewnątrzkościelnej,

² Por. T. Falak, *Parafia w nauczaniu Magisterium Kościoła*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 12(2012), s. 16.

³ Por. Jan Paweł II, *Dives in misericordia*, w: *Encykliki Ojca Świętego Jana Pawła II*, red. S. Małysiak, t. 1, Kraków 1996, nr 6.

⁴ Por. H. Szloch, *Powstanie i główne formy działalności Caritas Archidiecezji Wrocławskiej w służbie idei*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 18(2012), s. 267–268.

ale ze swej natury zmierza do posługi powszechnej, skłaniając do podjęcia dzieł czynnej i konkretnej miłości wobec każdego człowieka. Powstaje więc pytanie, czy współczesny chrześcijanin odnajduje w drugim człowieku Chrystusa, by oddać cześć Bogu? Papież Jan Paweł II podkreślał, że każdy moment życia jest dobry do dawania świadectwa miłości bliźniego⁵.

3. Zarys historyczny

Kościół katolicki od początku swego istnienia angażuje się w działalność charytatywną, którą rozumie jako kontynuację misji pasterskiej Chrystusa, akcentując jej wymiar apostołski i pastoralny. Pierwsi chrześcijanie dawali niedościgniony przykład miłości bezinteresownej, nawet heroicznej wobec najsłabszych grup społecznych (sieroty, wdowy, przybysze, por. Dz 6,1–6). W okresie patrystycznym Ojcowie wiary zachęcali do praktykowania trzech „najprzedniejszych dobrych uczynków, wśród których post i jałmużna stanowiły konkretne formy pomocy ubogim. Kościół średniowieczny otwierał i prowadził przytulki, schroniska, szpitale, szkoły dla sierot, ubogiej młodzieży, osób starszych i kalekich. W krzewieniu dzieł miłosierdzia odznaczyły się również zakony żebracze, otaczając troską ludzi ubogich, zakony i zgromadzenia z charyzmatem niesienia pomocy duchowej i materialnej poszczególnym grupom społecznym oraz wielcy święci. W ostatnich dwu stuleciach w trosce o ubogich powstają nowe dzieła charytatywne, wśród których należy wyróżnić Caritas Internationalis i Caritas krajowe. W Polsce od ponad dwudziestu lat podejmowana jest działalność na rzecz ubogich i potrzebujących, której podmiotem jest Kościół jako wspólnota (Kościół powszechny, lokalny), przez organizacje i grupy świeckich (bractwa, stowarzyszenia, ruchy, fundacje, Caritas diecezjalna, Caritas Polska), czy indywidualne inicjatywy poszczególnych wiernych⁶.

Postanowienia soboru trydenckiego przyczyniły się do rozwoju działalności charytatywnej Kościoła katolickiego, zobowiązując biskupów katolickich do wzmożonej troski o stan i działalność szpitali parafialnych i miejskich. Wzorem pracy charytatywnej stała się działalność św. Karola Boromeusza, św. Jana Bożego oraz wielu bractw miłosierdzia i zgromadzeń zakonnych (np. bonifratrów), które zbierały środki (z jałmużny od świeckich, duchownych oraz innowierców) przeznaczone na utrzymanie ubogich, ich leczenie i opiekę nad wszystkimi potrzebującymi. Pomoc dotyczyła bezpłatnego poradnictwa medycznego, opatrywania ran i nieodpłatnego przekazywania leków. Zgromadzenie bonifratrów skupiało się na doraźnej pomocy potrzebującym i zapobieganiu negatywnym skutkom biedy, bezdomności oraz marginalizacji społecznej⁷.

⁵ Por. E. Robek, *Oblicza miłości w charytatywnej postudze Kościoła*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 8(2008), s. 153–155.

⁶ Por. Z. Sobolewski, *By nie zabrakło świadectwa miłosierdzia*, w: *Posługa miłości 20 lat Caritas Diecezji Toruńskiej*, red. D. Adamowicz, J. Palczewski, Toruń 2012, s. 22–24.

⁷ Por. Z. Pochmara-Wysoczyńska, *Bonifratrzy i ich posługiwanie*, Kraków 1997, s. 49.

Kraje katolickie rozwijały swoją dobroczynność przez różnego rodzaju zakłady, szpitale, przytulki prowadzone przez osoby świeckie oraz zgromadzenia, np. felicjanek, józefitek, albertynów i albertynek, misjonarzy Wincentego á Paulo, szarytek i inne zgromadzenia bezhabitowe (powstające z inicjatywy bł. Honorata Koźmińskiego). Ważną rolę odegrały również zgromadzenia albertyńskie. Założyciel zgromadzenia – brat Albert Chmielowski – wzorował się na działalności Konferencji św. Wincentego á Paulo oraz franciszkańskich tercjarzy. Towarzystwo Pomocy im. Brata Alberta ma na celu niesienie pomocy osobom bezdomnym i ubogim. Towarzystwo zrzesza swoich członków w zorganizowanych kołach, stara się stworzyć schronisko, kuchnię lub inną formę pomocy ludziom bezdomnym i ubogim. Kolejnym zadaniem Towarzystwa jest organizowanie opieki i pomocy dla osób samotnych (odwiedzanie w domu, zakupy, załatwianie spraw w urzędach), udzielanie pomocy prawnej, współdziałanie z terenowymi organami władzy i administracji państwowej, instytucjami społecznymi i kościelnymi oraz udzielanie pomocy materialnej i żywnościowej rodzinom najuboższym, wielodzietnym (ale także zwolnionym z zakładów karnych, alkoholikom, chorym oraz osobom z zaburzeniami psychicznymi)⁸.

W połowie XIX w. ważną rolę odegrało Zgromadzenie Salezjańskie, prowadząc działalność charytatywną wśród opuszczonej młodzieży (zwłaszcza dotkniętej różnymi patologiami). Powstające domy pracy przygotowywały do samodzielnego wykonywania zawodu, formowały pod względem wychowawczo-religijnym młodzież oraz młodych robotników⁹.

W drugiej połowie XX w. dobroczynność wcześniej finansowana przez zamężnych filantropów stała się domeną instytucji państwa jako pomoc poszczególnym obywatelom lub całym grupom doświadczającym ubóstwa, przez co nabrała anonimowego charakteru. W 1950 r. kościelne oddziały Caritas w tzw. Polsce Rzeczypospolitej Ludowej zostały dekretami reżimu komunistycznego zlikwidowane, a jej majątek został przekazany Zrzeszeniu Katolików Świeckich „Caritas”, marionetkowej organizacji sterowanej przez władzę. W tym czasie intensywną pomoc charytatywną świadczyły domy zakonne i zgromadzenia, organizując kuchnie, pomoc medyczną i socjalną. W latach 80. ubiegłego wieku Kościół (przez parafie) był głównym dystrybutorem darów napływających do Polski z zagranicy. Wówczas Komisja Duszpasterstwa Miłosierdzia przy Komisji Episkopatu, prowadząca działalność charytatywną, została przemianowana na Komisję Charytatywną Episkopatu Polski. Początkiem współczesnej działalności charytatywnej Kościoła była Instrukcja Episkopatu Polski z 1986 r., powołująca parafialne zespoły charytatywne, które organizowały dystrybucję darów z zagranicy na poziomie lokalnym. Po roku 1989 powstały pierwsze oddziały Caritas, które rozwijały się w ramach poszczególnych diecezji, a w 1990 r. Episkopat Polski powołał krajowy organ koordynacyjny pod nazwą

⁸ Por. J. Śledzianowski, *Towarzystwo Pomocy im. św. Brata Alberta a bezdomność*, Wrocław 1995, s. 16.

⁹ Por. R. Łukaszyk, F. Woronowski, *Duszpasterstwo dobroczynne*, w: *Encyklopedia Katolicka*, red. F. Grygielewicz, R. Łukaszyk, Z. Sułowski, t. 2, Lublin 1985, k. 1386.

Caritas Polska jako odpowiedź na nowe niepokojące zjawiska, jak pogłębiające się ubóstwo oraz stopniowa marginalizacja niektórych grup społecznych¹⁰.

4. Magisterium Kościoła

Działalność charytatywna Kościoła oparta jest na wskazaniach Magisterium Kościoła i bogatej tradycji charytatywnej, sięgającej swoimi korzeniami jego początków, jako wypełnienie przykazania miłości bliźniego i wyrazu solidarności w Chrystusie z ubogimi. Nauka Kościoła odnosi się często do braterstwa i miłości miłosiernej, zachęcając swoich członków do pełnienia dzieł miłosierdzia. Wśród dokumentów Soboru Watykańskiego II należy wspomnieć: Konstytucję duszpasterską o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem* oraz Dekret o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes divinitus*¹¹.

Kwestie miłości bliźniego, chrześcijańskiego miłosierdzia oraz służby na rzecz ubogich były wielokrotnie poruszane w nauczaniu papieży, którzy uwrażliwiali Kościół na sprawy miłosierdzia, upominając się o poszanowanie godności i praw ubogich. Troskę o wrażliwość na współczesne przejawy ubóstwa materialnego i kulturowego dzisiejszego świata przejawiali szczególnie Jan Paweł II, Benedykt XVI i obecny papież Franciszek.

Święty Jan Paweł II wprowadził określenie „nowa wyobraźnia miłosierdzia”, które zadomowiło się w umysłach i wyznacza styl kościelnej działalności charytatywnej Kościoła. W obliczu rozpowszechnionych form ubóstwa potrzebna jest „wyobraźnia miłosierdzia” w duchu solidarności z bliźnimi, dzięki której pomoc jest świadectwem braterskiej wspólnoty dóbr¹². W Encyklice *Dives in misericordia* św. Jan Paweł II podkreślał, że człowiek nie tylko doświadcza i dostępuje miłosierdzia Boga samego, ale także jest powołany do tego, ażeby sam czynił miłosierdzie drugim. Miłosierdzie staje się nieodzownym czynnikiem kształtującym relacje międzyludzkie w duchu najgłębszego poszanowania wszystkiego, co dotyczy człowieka oraz wzajemnego braterstwa¹³. W Liście Apostolskim *Salvifici Doloris* papież przypominał, że „Miłosiernym Samarytaninem jest każdy człowiek, który zatrzymuje się przy cierpieniu drugiego człowieka. Owo zatrzymanie się nie oznacza ciekawości, ale gotowość działania. Miłosiernym Samarytaninem jest każdy człowiek wrażliwy na cudze cierpienie, człowiek, który »wzrusza się« nieszczęściem bliźniego”¹⁴. W Adhortacji *Christifideles*

¹⁰ Por. K. Górniak, *O współczesnej dobroczynności*, w: *Przeciw biedzie. Programy, pomysły, inicjatywy*, red. E. Tarkowska, Warszawa 2002, s. 80.

¹¹ Sobór Watykański II, *Konstytucje, Dekrety, Deklaracje*, red. S. Jaworski, L. Krawczyk, Poznań 2002.

¹² Por. Jan Paweł II, *Novo millennio ineunte*, w: *Listy Apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II*, red. J. Nikołajew, Kraków 2013, nr 50.

¹³ Por. Jan Paweł II, *Dives in misericordia...*, nr 14.

¹⁴ Por. Jan Paweł II, *Salvifici Doloris*, w: *Listy Apostolskie Ojca Świętego Jana Pawła II...*, nr 28.

Laici czytamy, że cały Kościół jest bezpośrednio powołany do pełnienia służby miłości. *Miłość bliźniego*, wyrażająca się w najstarszych i zawsze nowych dziełach miłosierdzia co do ciała i co do ducha, stanowi najbardziej bezpośrednią, powszechną i powszednią formę ożywiania duchem chrześcijańskim porządku doczesnego, co stanowi specyficzne zadanie świeckich. Wolontariat przeżywany w jego prawdzie, jako bezinteresowne słuźenie ludziom, zwłaszcza najbardziej potrzebującym i zapomnianym przez struktury opieki społecznej, należy określić jako ważny wyraz apostołstwa, w którym świeccy mężczyźni i kobiety pełnią rolę pierwszoplanową¹⁵. Papież podkreślał znaczenie pracy charytatywnej, w której miłość Boża uobecnia się w działaniu chrześcijan. „*Krzyk i wołanie biednych* domaga się od nas konkretnej i wielkodusznej odpowiedzi. Domaga się gotowości słuźenia bliźniemu. Starajmy się tak postępować i tak żyć, by nikomu w naszej Ojczyźnie nie brakło dachu nad głową i chleba na stole, by nikt nie czuł się samotny, pozostawiony bez opieki”¹⁶. W ostatniej pielgrzymce do Polski św. Jan Paweł II pozostawił przesłanie Bożego Miłosierdzia: „Trzeba spojrzenia miłości, aby dostrzec obok siebie brata, który wraz z utratą pracy, dachu nad głową, możliwości godnego utrzymania rodziny i wykształcenia dzieci doznaje poczucia opuszczenia, zagubienia i beznadziei. Potrzeba »wyobraźni miłosierdzia«, aby przyjść z pomocą dziecku zaniedbanemu duchowo i materialnie; aby nie odwracać się od chłopca czy dziewczyny, którzy zagubili się w świecie różnorodnych uzależnień lub przestępstwa; aby nieść radę, pocieszenie, duchowe i moralne wsparcie tym, którzy podejmują wewnętrzną walkę ze złem. Potrzeba tej wyobraźni wszędzie tam, gdzie ludzie w potrzebie wołają do Ojca miłosierdzia: »Chleba naszego powszedniego daj nam dzisiaj«. Oby dzięki bratniej miłości tego chleba nikomu nie brakowało”¹⁷.

Papież Benedykt XVI w Encyklice *Deus caritas est* ukazuje działalność charytatywną Kościoła wyrażoną przez miłość bliźniego, która jest przede wszystkim powinnością każdego wierzącego, ale jest także zadaniem wspólnoty kościelnej na każdym poziomie: od wspólnoty lokalnej, przez Kościół partykularny, aż po Kościół powszechny w jego wymiarze globalnym. Konsekwencją tego jest fakt, że miłość potrzebuje organizacji, aby w sposób uporządkowany słuźyła wspólnocie. Organizacje charytatywne Kościoła powinny wypracować odpowiednie środki i nade wszystko zaktywizować ludzi, którzy podejmą dzieło miłosierdzia. Wewnętrzna natura Kościoła wyraża się w troistym zadaniu: a) głoszeniu Słowa Bożego (*kerygma-martyria*); b) sprawowaniu Sakramentów (*leiturgia*); c) posłudze miłości (*diaconia*)¹⁸. Podczas wizyty „Ad limina Apostolorum” biskupów polskich papież Benedykt XVI przypomniał, że wychowanie do wiary polega przede wszystkim na rozwijaniu tego, co jest w człowieku

¹⁵ Por. Jan Paweł II, *Christifideles laici*, w: *Adhortacje Ojca Świętego Jana Pawła II*, red. S. Małyśiak, t. 1, Kraków 1996, nr 41.

¹⁶ Por. Jan Paweł II, Homilia w Elku 8 czerwca 1999 r., <<http://www.opoka.org.pl>>, dostęp: 07.01.2015.

¹⁷ Por. Jan Paweł II, Homilia w Krakowie 18 sierpnia 2002 r., <<http://www.opoka.org.pl>>, dostęp: 07.01.2015.

¹⁸ Por. Encyklika Ojca Świętego Benedykt XVI, *Deus caritas est*, Kraków 2006, nr 20, 25, 31.

dobrze. Wielką szansą wychowawczą jest rozwój wolontariatu inspirowanego duchem ewangelicznym. Papież zachęcił do tworzenia młodzieżowych zespołów Caritas w parafiach i szkołach¹⁹.

Papież Franciszek w trakcie ingresu do katedry św. Jana na Lateranie wskazał, że Zbawiciel dał niezliczone dowody miłosierdzia. Mając to na uwadze, nie powinniśmy utracić ufności w cierpliwe miłosierdzie Boga²⁰. W Adhortacji *Evangelii gaudium* papież przypomniał, że dzieła miłości względem bliźniego są najdoskonalszym zewnętrznym wyrazem wewnętrznej łaski Ducha: „czynnikiem zajmującym w prawie nowym pierwsze miejsce jest łaska Ducha Świętego, która przejawia się w wierze działającej przez miłość”²¹. W Encyklice *Lumen fidei* papież podkreślał, że „Dekalog nie jest zbiorem zakazów, ale zawiera konkretne wskazania, pozwalające wyjść z pustyni «ja», będącego dla siebie punktem odniesienia, zamkniętego w sobie, i nawiązać dialog z Bogiem, dać się ogarnąć Jego miłosierdziu, aby nieść Jego miłosierdzie. Dekalog jawi się jako droga wdzięczności, odpowiedzi miłości, możliwa dlatego, że przez wiarę otwarliśmy się na doświadczenie przemieniającej miłości Bożej względem nas”²². Nie sposób w tym miejscu wymienić wszystkie dokumenty i przemówienia papieskie dotyczące działalności charytatywnej, czy miłości bliźniego, ale stanowią one podstawę do działania na rzecz potrzebujących. Wśród najważniejszych należy wyszczególnić:

1. Konstytucję Soboru Watykańskiego II, *Gaudium et spes*, nr 1.
2. Dekret o apostołstwie świeckich Soboru Watykańskiego II, *Apostolicam actuositatem*, nr 8.
3. Dekret o działalności misyjnej Kościoła Soboru Watykańskiego II, *Ad gentes*, nr 5.
4. Encyklikę Jana Pawła II, *Redemptor hominis*, nr 13–17, 21, z 4 marca 1979 r.
5. Encyklikę Jana Pawła II, *Dives in misericordia*, z 30 listopada 1980 r.
6. Komisję Charytatywną Episkopatu Polski, Instrukcję Konferencji Episkopatu Polski o pracy charytatywnej w parafiach, z 19 listopada 1986 r.
7. Encyklikę Jana Pawła II, *Sollicitudo rei socialis*, nr 42, z 30 grudnia 1987 r.
8. Posynodalną Adhortację Apostolską Jana Pawła II, *Christifideles laici*, nr 41, z 30 grudnia 1988 r.
9. Wskazania duszpasterskie dla Parafialnych Zespołów Caritas, z 18 maja 2000 r.
10. List Apostolski Jana Pawła II, *Novo millennio ineunte*, nr 49–53, z 6 stycznia 2001 r.

¹⁹ Por. Benedykt XVI do biskupów polskich w czasie wizyty „Ad limina Apostolorum” 26 listopada 2005 r., „Pastores” 30(2006) nr 1, s. 138.

²⁰ Por. Homilia Papieża Franciszka wygłoszona w Bazylice św. Jana na Lateranie 7 kwietnia 2013 r., <<http://www.radiomaryja.pl/>>, dostęp: 27.11.2014.

²¹ Por. Ojciec Święty Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, Kraków 2013, nr 37.

²² Por. Encyklika Ojca Świętego Franciszka *Lumen fidei*, Kraków 2013, nr 46.

11. Postanowienia II Synodu Plenarnego w Polsce (1991–1999), *Posługa charytatywna Kościoła*, Dokument XI, Warszawa–Poznań 2001 r.
12. Encyklikę Benedykta XVI, *Deus caritas est*, z 25 grudnia 2005 r.
13. *Intima Ecclesiae natura* – List Apostolski Benedykta XVI o posłudze miłości dotyczącej posługi charytatywnej w Kościele, z 11 listopada 2012 r.
14. Encyklikę Franciszka, *Lumen fidei*, nr 46, z 29 czerwca 2013 r.
15. Posynodalną Adhortację Apostolską Franciszka, *Evangelii gaudium*, nr 37, z 24 listopada 2013 r.

5. Działalność charytatywna

Realizacja miłości chrześcijańskiej należy do istotnych zadań Kościoła i każdej parafii katolickiej. Jednym z zadań duszpasterstwa parafialnego jest prowadzenie wiernych do takiego zjednoczenia w miłości, aby okazywanie sobie szacunku, życzliwości i pomocy braterskiej było czymś normalnym w parafii. Duszpasterstwo winno korzystać z dostępnych środków nadprzyrodzonych i organizacyjnych do rozbudzania ducha miłości oraz gotowości do niesienia pomocy wszystkim potrzebującym w parafii, nie oczekując tylko pomocy od organizacji charytatywnych lub humanitarnych, gdy potrzeby parafian mogą być zrealizowane przez indywidualne lub zespołowe działanie. Wspólnota parafialna winna reagować na wszystkie potrzeby i zagrożenia w swoim środowisku, udzielając w zależności od potrzeby pomocy materialnej lub duchowej, nie zapominając o aktywizowaniu samodzielności osoby potrzebującej. Posługa charytatywna w parafii powinna prowadzić do wychowania, formowania i pełniejszego zrozumienia idei miłości bliźniego oraz wzrostu zaangażowania na polu charytatywnym, wykorzystując wszelkie dostępne środki duszpasterskie i organizacyjne. Parafialne zespoły charytatywne powinny realizować trojaki zadania: pierwszym jest mobilizacja całej wspólnoty parafialnej i włączenie jak największej liczby parafian do współpracy z zespołami charytatywnymi; drugim jest rozpoznawanie potrzeb parafian; trzecim zaś organizowanie konkretnej pomocy dla osób i rodzin znajdujących się w dużej potrzebie materialnej lub duchowej, która może mieć charakter doraźny, stały lub systematyczny²³.

Działalność charytatywna w parafii uwarunkowana jest regionalnym zróżnicowaniem społeczno-gospodarczo-ekonomicznym. Istnieją regiony o bardziej zakorzenionej tradycji samopomocy i samoorganizowania się. Środowiska wielkomięskie mają większą łatwość organizowania pracy charytatywnej ze względu na bliskość centrów decyzyjnych i wysoki poziom organizacji życia społecznego. Pomocą w działalności charytatywnej mogą być samorządy, różni sponsorzy, indywidualni ofiarodawcy oraz środki w ramach lokalnych lub ogólnopolskich kwest i zbiórek²⁴.

²³ Por. R. Kamiński, *Działalność zbawcza Kościoła w teorii i praktyce pastoralnej*, Lublin 2007, s. 280–291.

²⁴ Por. U. Nogowska, *Działalność Caritas w Polsce i na świecie*, Lublin 2004 (mps BKUL), s. 6.

Formy pomocy działalności charytatywnej w parafii możemy podzielić na: przedsięwzięcia cykliczne, pomoc indywidualną, akcje, formację i edukację:

- przedsięwzięcia cykliczne to np. zbiórki na rzecz potrzebujących (Adwent, Wielki Post); wakacje, kolonie, obozy, półkolonie, ferie zimowe dla dzieci ubogich i zaniedbanych; Tydzień Miłosierdzia, który jest czasem budzenia wrażliwości wspólnot parafialnych na niedolę ludzi potrzebujących; specjalne dni, takie jak Dzień Chorych, Wielkanoc, Dzień Dziecka, Boże Narodzenie;
- pomoc indywidualna poprzez osobisty kontakt z potrzebującymi (odwiedziny u chorych, pomoc w czynnościach domowych itp.);
- akcje pomocy dla poszkodowanych w wyniku katastrof, klęsk żywiołowych;
- edukacja i formacja wewnętrzna odgrywa ważną rolę we właściwym kształtowaniu motywacji oraz przekazywaniu niezbędnej wiedzy fachowej.

Działalność charytatywna może być też prowadzona w sposób zorganizowany przez Parafialne Zespoły Caritas, których celem i zadaniem jest:

- mobilizacja parafii do działalności charytatywnej;
- przewodniczenie parafialnym działaniom charytatywnym;
- rozpoznawanie potrzeb i możliwości pomocy charytatywnej na terenie parafii;
- organizowanie i opieka nad charytatywnymi placówkami kościelnymi na terenie parafii;
- współpraca z osobami lub organizacjami prowadzącymi działalność charytatywno-opiekuńczą;
- organizowanie i świadczenie pomocy dla osób potrzebujących wsparcia, takich jak:
 - dożywianie dzieci, osób bezdomnych i ubogich,
 - prowadzenie świetlic dla dzieci i młodzieży,
 - organizowanie wypoczynku zimowego i letniego,
 - opłacanie rachunków za energię elektryczną, gaz, czynsz oraz uwiarygodnianie sytuacji podopiecznych,
 - zakup lekarstw dla najuboższych,
 - organizowanie wieczerzy wigilijnych oraz śniadań wielkanocnych,
 - weryfikowanie potrzeb podopiecznych,
 - promocja Caritas w środowisku lokalnym,
 - uczestnictwo w akcjach charytatywnych²⁵.

Działalność charytatywna w parafii to służba człowiekowi, to świadectwo w Kościele i dla Kościoła. Współcześnie zauważa się nie tylko ubóstwo materialne, ale też duchowe, brak trwałych więzi społecznych (izolacja, atomizacja społeczna) wynikające z nadmiernego indywidualizmu lub alienacji wielu członków społeczeństwa. Kolejnym zjawiskiem jest samotność w rodzinach (szczególnie wśród młodzieży), samotność w grupach (osoby chore psychicznie, więźniowie, emigranci) oraz zanik poczucia sensu własnego życia (pustka egzystencjalna). Pomoc ubogim to przede wszystkim okazanie szacunku, przywracanie godności

²⁵ Por. tamże, s. 6–7.

ludzkiej, stawanie w obronie, towarzyszenie w trudnej sytuacji, która oparta jest na bezinteresownej miłości bliźniego²⁶.

6. Podsumowanie

Kościół katolicki od początku swego istnienia starał się udzielać pomocy wszystkim potrzebującym, co stanowi istotny przejaw jego służebnej postawy wobec osoby ludzkiej. Swoją działalnością obejmował ubogich, chorych, samotnych, uciskanych i wielorako pokrzywdzonych, dlatego udzielanie pomocy było już u zarania chrześcijaństwa zaszczytnym dowodem przynależności do Kościoła, który przez stulecia wypracował sprawdzone formy działalności charytatywnej. Różnią się one od ogólnoludzkiej działalności humanitarnej nie tylko motywem działania, lecz tym, że podmiotem działania jest zawsze Kościół rozumiany jako wspólnota ludzi wierzących. Jest On inicjatorem różnorodnej działalności charytatywnej, powołuje instytucje, którym zaleca prowadzenie opieki nad biednymi oraz nakazuje biskupom i kapłanom osobiste sprawowanie dzieł miłosierdzia. Fundamentem takiej działalności jest humanizm, który domaga się poszanowania godności osoby ludzkiej oraz naturalnych właściwości i dążeń człowieka. Zasada humanizmu domaga się stosowania takich form działania, które przyczyniają się do wzajemnego zbliżenia ludzi i ułatwiają kontakty międzypersonalne²⁷.

Wspólnota parafialna jest częścią Kościoła, jest miejscem wychowania postaw otwartości i wrażliwości na potrzeby bliźnich oraz odwagi i dynamizmu w realizacji różnorodnych dzieł miłosierdzia chrześcijańskiego. Wyzwalaniu tych postaw służyła formacja charytatywna parafian urzeczywistniana poprzez głoszenie słowa Bożego, sprawowanie sakramentów oraz świadectwo życia ewangelicznego. Skuteczną formą wychowania do miłości czynnej jest angażowanie dorosłych, młodzieży i dzieci w konkretne działania charytatywne (swojego czasu, sił, zdolności intelektualnych i serca). Posługa wobec ubogich i potrzebujących, a zwłaszcza chorych i cierpiących, winna cechować się profesjonalizmem. W swoich działaniach parafie uznają słuszną autonomię innych instytucji charytatywnych i opierają współpracę z nimi na zasadzie pomocniczości i partnerstwa, dzieląc się własnymi doświadczeniami. Parafialne ośrodki Caritas stanowczo odrzucają ducha rywalizacji i walki, podziałów i niezgody, podejmując również współpracę charytatywno-opiekuńczą z organizacjami charytatywnymi innych Kościołów chrześcijańskich, kierując się duchem ekumenizmu i solidarności. Ich działalność cechuje jawność i przejrzystość, które pozwalają zachować i umocnić zdobyte zaufanie darczyńców, współpracowników i beneficjentów poprzez udostępnianie wszystkim zainteresowanym informacji

²⁶ Por. tamże, s. 8.

²⁷ J. Koral, *Działalność charytatywna*. Referat wygłoszony podczas sesji synodalnej komisji ds. dzieł charytatywnych i pomocy humanitarnej 9 grudnia 2009 r., <<http://www.ordynariat.wp.mil.pl/>>, dostęp: 09.11.2013.

na temat swojej działalności. Ważna jest też samoocena swojej działalności, aby zadbać o odpowiednią jakość pracy oraz eliminować to wszystko, co mogłoby osłabiać jej wiarygodność. Posługujący muszą charakteryzować się uczciwością i rzetelnością w wykonywaniu powierzonych im zadań i obowiązków oraz poszanowaniem zasad moralnych²⁸.

Przesłanie miłości miłosiernej jest wciąż aktualne, dopóki będzie żył człowiek. Działalność charytatywna Kościoła realizuje się w parafii poprzez niesienie pomocy materialnej, jak też duchowej i psychologicznej, dzięki czemu przywracana jest godność osoby ludzkiej. Każdy człowiek powinien odkryć swoje miejsce i zadanie do spełnienia w Kościele, który jest wspólnotą zbawczą, wytyczającą działania indywidualne lub zespołowe realizowane w ramach ewangelizacji, apostołstwa, działalności społeczno-kulturalnej, wychowawczej i edukacyjnej²⁹.

Niniejszy artykuł ukazał na podstawie tradycji charytatywnej Kościoła katolickiego oraz Magisterium Kościoła ważność działalności charytatywnej, która jest wielkim wyzwaniem dla parafii i innych wspólnot i stowarzyszeń. Zasygnalizowane pewne formy działalności charytatywnej mogą być podpowiedzią, w jaki sposób udzielać tej pomocy, by była jak najbardziej skuteczna. Wskazówką w tej działalności są słowa papieża Benedykta XVI: „Miłość – *caritas* – zawsze będzie konieczna, również w najbardziej sprawiedliwej społeczności. Nie ma takiego sprawiedliwego porządku państwowego, który mógłby sprawić, że posługa miłości byłaby zbędna. Kto usiłuje uwolnić się od miłości, będzie gotowy uwolnić się od człowieka jako człowieka. Zawsze będzie istniało cierpienie, które potrzebuje pocieszenia i pomocy. Zawsze będzie samotność. Zawsze będą sytuacje materialnej potrzeby, w których konieczna jest pomoc w duchu konkretnej miłości bliźniego”³⁰.

CHARITY ACTIVITY WITH CHALLENGE FOR THE PARISH

SUMMARY

Charity activity in the parish it is a charity service based on the God's commandment of love, appropriate to needs of people who suffer financial or spiritual poverty, aimed at bringing help in living decent quality of life. The motive for activity and the charity service comes out of the commandment of the love to a neighbor and desire for imitating the Christ (Luke 10,30–36). Service to poor and suffering people is an evidence of faithfulnesses to the Gospel and is a continuation of the rich charity tradition of the Roman Catholic Church. Concern about the poor and needing people carried on in the organized and scheduled way exemplifies the solidarity in the Christ with the poor people.

KEY WORDS: Caritas, mercy, charity, social assistance, pastoral theology

²⁸ Por. H. Szloch, *Parafialne Zespoły Caritas – idea tworzenia i formy działania*, „Warszawskie Studia Pastoralne” 16(2012), s. 247–248.

²⁹ Por. J. Przybyłowski, *Koncepcja psychologii pastoralnej*, w: *Pastoralności w dialogu z człowiekiem współczesnym*, red. J. Przybyłowski, E. Robek, B. Szostek, Warszawa 2013, s. 38–39.

³⁰ Por. Encyklika Ojca Świętego Benedykt XVI, *Deus caritas Est...*, nr 28.